

eens argwanend bekeken. Individuele ervaring was immers een veel meer waarheidsgetrouwe bron dan zogenaamd objectieve theorieën. Ook instituties waren te wantrouwen. Welzijnsinstellingen bijvoorbeeld creëerden eerder welzijnsnood dan dat ze die opheiven betoogde filosoof Hans Achterhuis in zijn bestseller *De markt van welzijn en geluk* (1980).

Zodoende werd de identiteit van links onduidelijk: 'Stond linkse politiek nog voor verandering, of was iedere ambitie tot maatschappijverandering verdacht geworden want paternalistisch'? Rechtse liberalen surfen slim mee op deze golven van verwarring. Ze brachten het sociaal-democratische beleid van de jaren zeventig in diskrediet door het te stigmatiseren als bloeiperiode van geldverslindende maakbaarheidspolitiek. Terwijl in werkelijkheid, meent Duyvendak, de jaren zeventig moeten worden beschouwd als het 'begin van een periode van relatieve laagconjunctuur voor het gedachtegoed van de maakbare samenleving'. Het primaat van de gemeenschap werd in deze periode juist langzaam vervangen door dat van het individu. Toch het ik-tijdperk dus, zij het dat dit pas echt goed begon in de liberale jaren tachtig. Toen veranderde de behoefte aan zelfverwezenlijking en persoonlijke groei in eigenbelang, egoïsme en zelfhandhaving, meent Duyvendak. Hij wil de jaren zeventig duidelijk redden van de verkettering die dit decennium regelmatig ten deel valt. Het was niet de bakermat van het huidige egocentrische individualisme, betoogt Duyvendak, en ook niet de bloeiperiode van een spijziek geloof in maakbaarheid.

Duyvendak werkt zijn prikkelende en bevlogen betoog uit aan de hand van ontwikkelingen in filosofie, sociologie, andragologie en politiek. Helaas blijven voor zijn thema relevante wetenschappen als psychologie of psychiatrie buiten beschouwing. Daarbij zou het interessant zijn geweest als meer aandacht was besteed aan de hulpverlenerspraktijk. Waren de vele mensen die het welzijn van de samenleving moesten 'maken', overgeleverd aan het opbloeiende en daarna weer tanende geloof in maakbaarheid bij wetenschappers en politici? Of was het andersom, en hobbelden politici en wetenschappers achter de vernieuwingsdrang aan met als gevolg twijfel en teleurstelling op de werkvloer? *De planning van ontplooiing* smaakt naar meer lotgevallen van de idealen zelfontplooiing en maakbaarheid.

Gemma Blok

Peter Meel. *Tussen autonomie en onafhankelijkheid. Nederlands-Surinaamse betrekkingen 1954-1961* (Dissertatie Utrecht 1999, Caribbean series XIX; Leiden: KITLV uitgeverij, 1999, xiv + 450 blz., f65,-, ISBN 90 6718 153 6).

Meel beschrijft de relatie Suriname-Nederland tussen 1954 en 1961. Zijn werk is gebaseerd op omvangrijk en veelzijdig materiaal: archiefcollecties, literatuur en interviews. Meel kon, schrijvend overeen beperkte periode, al het beschikbare bronnenmateriaal benutten. Zijn werk sluit enigszins aan op dat van Mitrasingh, *Tien jaar Suriname. Van afhankelijkheid tot gelijk-gerechtigheid. Bijdrage tot de staatkundige ontwikkeling van Suriname van 1945-1955* (1959).

Meel geeft allereerst een systematisch overzicht van de Surinaams-Nederlandse betrekkingen. Vervolgens beschrijft hij het overleg van Suriname en de Antillen met Nederland, voorafgaand aan de aanvaarding van het Statuut voor het koninkrijk der Nederlanden. Deze weinig eenvoudige en moeilijk te karakteriseren regeling betekende het begin van autonomie. Omdat deze betekenis de Surinaamse bevolking grotendeels ontging, waren de reacties op de afkondiging van het Statuut nogal lauw.

De behandeling van het Surinaamse nationalisme is boeiend. Wel is het jammer dat Meel niet

heeft kunnen achterhalen wie bij de Vereniging van Surinaamse studenten in Amsterdam (VSSA) betrokken waren, daar er wel degelijk samenwerking tussen deze VSSA, Ons Suriname (OS) en andere organisaties is geweest. Vaak zijn er gespannen situaties ontstaan tussen en binnen deze verenigingen, omdat sommigen binnen OS ertoe geneigd waren zowel OS als VSSA aan de leiband van de autoritair georganiseerde Partij van de Nationalistische Republiek (PNR) te laten lopen. Een groot deel van de VSSA heeft zich daar tegen verzet.

Een belangrijke rol in Surinaames onafhankelijkheidsstreven speelde L. A. M. Lichtveld (pseudoniem: Albert Helman). Helaas gaat Meel, hoewel hij hem wel behandelt, aan zijn rol als nationalist grotendeels voorbij. Lichtveld werd in 1961 benoemd tot buitengewoon gevolmachtigd minister, gedetacheerd als Surinaams vertegenwoordiger bij de Nederlandse ambassade in Washington. In Suriname was hij minister van onderwijs en volksgezondheid. Lichtveld wenste een discussie waaruit een communis opinio zou ontstaan. Hij hoopte zo een breedgedragen 'nationale aspiratie' aan te wakkeren. Hij pleitte voor meer zelfstandigheid, het bestrijden van armoede, voor goede gezondheidszorg en huisvesting. Hij stond kritisch tegenover het aantrekken van buitenlandse specialisten: dit was kostbaar en men gaf er veel controle, initiatief en nationale zekerheid mee uit handen.

Meel vermeldt in zijn bibliografie wel Lichtvelds *Suriname's nationale aspiraties* (1953), maar op de betekenis daarvan gaat hij niet in. Meel schrijft dat Lichtveld door veel Surinaamse organisaties gezien werd als vertegenwoordiger van de geassimileerde Creoolse elite, die zich alleen als Surinamer voordeed als dat zo uitkwam. Wellicht heeft de auteur zich in zijn onderschatting van het belang van Lichtvelds nationalisme te veel door deze opvatting laten leiden.

Meel heeft ervoor gekozen in het economische hoofdstuk vooral de (internationale) economische politiek te behandelen. Centraal staan het Tienjarenplan voor hulp van Nederland aan Suriname tussen 1955 en 1964, het Brokopondoproject dat de Surinaamse mijnbouw nieuwe impulsen moest geven, en de associatie van Suriname met de EEG. In zijn conclusie schrijft hij dat vooral door de kleine binnenlandse markt, de relatief hoge loon- en transportkosten en de geïsoleerde positie van Suriname in de wereld, landbouw en industrie niet aan de verwachtingen konden voldoen. Mijns inziens schenkt Meel in dit hoofdstuk te weinig aandacht aan de kleine landbouw. Verzuimd is de vraag te beantwoorden waar de ambities van de bevolking bleven ten aanzien van de kleine landbouw, de kleine industrie en de overheersende positie van de grote rijstbouw. Het bestaande beeld immers, dat Creolen nâ de slavernij slechts in de stad wilden blijven, klopt niet in alle opzichten: veel jongeren wilden terug naar het platteland om daar een eigen bestaan op te bouwen. Immers voor Afrikanen en Aziaten was het begrip 'grond' heel belangrijk. Hieraan zat ook een nationalistisch aspect: wij bouwen en bebouwen ons eigen land. Vaak kwam van deze wensen niets terecht door onvoldoende financiële steun.

Tenslotte behandelt Meel de Ronde Tafel Conferentie (RTC) van 1961. Hierbij merkt hij terecht op dat zowel het verloop van de RTC van 1952 als die van 1961 werd bepaald door de politieke verwickelingen in Suriname. Maar terwijl in 1952 de interne machtsstrijd in de NPS zijn invloed deed gelden, waren het in 1961 de politieke meningsverschillen tussen de NPS en de VHP die hun stempel op de conferentie drukten. Meels conclusie is dat de RTC niet de beoogde zelfstandigheid van Suriname op het gebied van de buitenlandse politiek bracht en daarom in feite als mislukt kan worden beschouwd. De uiteenlopende standpunten van NPS en VHP met betrekking tot Suriname's onafhankelijkheid, hadden een verslechtering van de binnenlandse politieke verhoudingen tot gevolg. Ondanks enkele positieve resultaten kwamen deze vooral aan het licht bij de latere soevereiniteitsoverdracht. De nationale dimensie van de verbreedingspolitiek raakte na 1961 snel verloren. Daarna kwam het pleidooi voor vreedzame coëxistentie meer op de voorgrond.

Meel besluit met een uitgebreide bibliografie en personenregister. Hij houdt zich aan de cor-

recte weergave van gebeurtenissen en standpunten en geeft niet al te veel commentaar. De lezer merkt dat alles binnenskamers werd besloten en wil vragen wat er dan op straat gebeurde. Maar uiteraard kan men het Meel moeilijk verwijten wanneer uit zijn onderzoek blijkt dat alles intern werd bekosttoofd.

Ondanks zijn gedetailleerd, nauwkeurig en waarheidsgetrouw verslag, krijgt men toch de indruk dat Meel in zijn materiaal verdrinkt. Bij zijn weergave van de kleine politieke strubbelingen, vooral in hoofdstuk III bij de (te) uitvoerige behandeling van de rapportagekwesitie in de VN en de departementale reorganisatie — maar er zijn meer voorbeelden — mist men soms de grote lijnen. Het is jammer dat zijn begeleiders hem daar niet op hebben gewezen. In zijn eindconclusie wijst hij wel op de lange termijnprocessen op politiek, cultureel en economisch gebied. Wanneer men het precieze verloop van de onderhandelingen tussen Suriname en Nederland in de jaren 1950-1960 én de standpunten van beide partijen wil nagaan, zal men om dit boek niet heen kunnen. Ondanks de vermelde tekortkomingen blijft Meels boek een belangrijk en zorgvuldig werk.

R. O. Beeldsnijder

D. Hellema, C. Wiebes, G.T. Witte, *Doelwit Rotterdam. Nederland en de oliecrisis 1973-1974* (Den Haag: Sdu uitgevers, 1998, 320 blz., f39,90, ISBN 90 12 08522 5).

In oktober 1973 werd Nederland geconfronteerd met de gevolgen van een olie-embargo. Deze maatregel was door de Arabische landen uitgevaardigd tegen die landen die tijdens de Oktoberoorlog Israël steunden. Nederland betuigde verbaal steun aan Israël en voorzag het land in het geheim ook van wapens en munitie. Het olie-embargo vormde een bedreiging voor de economie omdat Nederland voor zijn energievoorziening voor ruim 50% afhankelijk was van de invoer van aardolie. Daarnaast was de olie een belangrijke grondstof voor de olie verwerkende en petrochemische industrie. Rotterdam was, als doorvoerhaven en als vestigingsplaats voor het merendeel van die chemische bedrijven, daarom een voor de hand liggend doelwit van de olieproducerende landen. Over de specifieke doelstellingen van de Arabische landen bevat dit boek overigens nauwelijks enige informatie. De onderzoekers baseren zich op de rapportages van Nederlandse diplomatieke vertegenwoordigers in de verschillende hoofdsteden. Een analyse van het buitenlands beleid van de afzonderlijke Arabische staten ontbreekt echter, waardoor kleine voorvallen of uitspraken van individuele personen soms tot beleidswijzigingen worden opgeblazen.

Het boek van Hellema, Wiebes en Witte concentreert zich op het optreden van de Nederlandse regering. Er is veel aandacht voor de beeldvorming en de daarbij optredende rivaliteiten tussen de verschillende ministeries. Tussen de departementen van buitenlandse zaken en economische zaken was in de jaren voor 1973 al een competentiestrijd gaande. Door het toenemend internationaal overleg inzake de olievoorziening wenste buitenlandse zaken een grotere rol te gaan spelen op dit terrein. Uit deze studie komt naar voren dat interdepartementale competentiegeschillen een grote rol speelden tijdens de oliecrisis, al wordt ook duidelijk dat buitenlandse zaken de toon aangaf. Verschil van inzicht bestond er eveneens tussen de ministers onderling. De verklaring daarvoor wordt gezocht in partijpolitieke en ideologische achtergronden. Het kabinet-Den Uyl maakte weloverwogen keuzes en ging uitermate bekwaam om met de grootste crisis waarvoor een Nederlands kabinet zich sinds jaren gesteld zag. Alle meningsverschillen ten spijt gaven de ministers blijk van een realistische kijk op de internatio-